

Bijnamen in Ommen (2)

Jan Brouwer, Hendrik van Elburg

Hendrik van Elburg sr. neemt ons mee naar de eerste decennia van de twintigste eeuw en bespreekt bijnamen die bij Ommer families in zwang waren. Zelfs nu zijn sommige bijnamen nog in gebruik. Een interessante bijkomstigheid is de stroom herinneringen die namen bij Van Elburg oproepen. Soms lijkt het wel dat de bijkomstigheden de oorspronkelijke bedoeling van deze korte serie "Bijnamen in Ommen" gaan overheersen. Deze tendens zal waarschijnlijk niemand betreuren! Van mevrouw Gerrie Horsman-Kosters kregen we het juiste verhaal van de oorsprong van de bijnaam "Hondemot" (zie de eerste aflevering). De vader van Gerrie's opa Bats van de Hondemot (=Kothuis) loste destijds een turfschip in de haven van Ommen. Toen het turf er uit was, bleef er nog een laagje "mot" (verkruiemde turf) over. Kothuis riep vanuit het ruim naar boven: "Möt 't onderste mot d'r nog uut?!" Deze vraag was aanleiding tot het krijgen van een bijnaam! Bats van de Hondemot moet dus zijn: Bats van de Ondermot of, gebruikelijker: Ondermots-Bats. Wij danken mevrouw Horsman voor haar reactie en hopen op aanvullingen of verbeteringen uwerzijds. Met Hendrik van Elburg, De Schipper, verlaten we nu het Vrijthof.

"Dan goaw now de Bouwstroate in. Verheijen, de bakker woor Jutten now zit, was De Krukke. Nöäst woor Bemboom now woont, haj 't huus van twie ongetrouwde vrouwlou: Geertie de Groot en Chris Timmerman, die hadden 'n nei'jschoele. Op 'n hoek van Bouwstroate/Karnemelkstege woonden 'n ooldere vrouwe den baker was: Griet van Grieten-Henderkie (Kamphuis)."

Maar de ingang van de Bouwstraat werd natuurlijk gedomineerd door het café en logement, annex paardenstalling, boerderij en koetsenverhuur enz. van de familie Gerrits, "Het Zwarte Paard".

De familie Gerrits.

"'n Oolden Karel Gerrits hek niet ekend, den kwam uut 'n Ham. Den hef eers in de Veurbrugge ezetten en toen hebt ze 't latere Zwatte Peerd ekoch. Det möt 't begin wezen. D'r waren twie zöns: Hendek-Jan en Bats, en 'n dochter Dientie. Hendek-Jan woonden woor now Bemboom zit. Hij was etrouwd en had tien kinder. Die aandere beiden zaten op 't café. Die kinder van Hendek-Jan waren mien kammeraoden: Mannes (later schoelheufd in Eesveen) en Marinus, de latere caféholder. D'r kwaamp hier 'n grossier uut Möppel, Stokhuzen, den vekoch bakkersartikelen en winkelwaar zoas: Amerikaanse bloem, krinten, stroop, koloniale waren. Twie keer per joar loozjeerden 'e in 't hotel. Vandooruut gunge de klaanten bie langs. Stokhuzen bezoch zien klaanten in 'n Ham met 'n rietuug van Gerrits. Dan kwaampe 's oams bie oons en dan zei 'e: "Now, rekken d'r op daj volgende wekke 'n schip vol van oons kriegt". De beurtschipper van Möppel brach de waren noar Zwolle en dan laadden wiele 't over, noar Ommen hen. Mar doar kwaamp ok wel 'n reiziger in manufacturen. Den had van die grote koffers bie zich en doar met gunge in de jachtwaang van Gerrits de klaanten langs. Zon jachtwaang was 'n soort vrachwaangtie met 'n cabine d'r op, 'n kappe d'r oaverhen. Gerrits had altied de name det 't 'n heel goed hotel was. Zie hadden zelf boerderieje en oarig wat grond. 'n Stuk of wat melkkoeien, peerden. Die boerderieje was gewoon an de stroate. Nöäst 't hotel, an de Karnemelkstege, was 'n grote peerdenstal. Deensdags (marktdag) stund 't doar vol met boerenpeerden. De waangs wodden op 't Vrijthof neer'ezat. Woor Bemboom later de winkel had, was vrogger 't koetshuus van Gerrits. Tusen Wicherson en Jutten hadden ze 'n schure woor alle tuung hongen. 'n Trein reed toen nog van Zwolle töt in Ommen en de postkoetse kwaamp nog van 'n Hardenburg hier noar toe. Zullie hadden 'n pa peerden van die postkarre bie Gerrits op stal stoen. As 't Bissinghe was of grote markt, dan kreeg Gerrits zovölle boeren, dan zetten ze heur eing peerden op de delle van oons huus an 'n Vrijthof. Wie konden merakel bes' met mekaar. As mien moeder of mien gropmoeder argens op vesite wol, dan was 't: "Eem noar Gerrits, 'n Utrechs waangtie ('n dichte koetse) halen". Det kreej zó met! 't Was allemoale: Bats van Karel, Dientie van Karel. Dientie had de witte musse op. Zie verkochen nog melk ok. 'n Dochter van schipper Van de Vegte dienden d'r toen: Zwaantie van De Rotte."

Een nieuwe mast.

Naast Griet van Grieten-Henderkie woonde vroeger schipper Van Elburg. Later werd dit pand het huis van Van de Vegte, 'n zompschipper die de bijnaam "De Rotte" had. Hendrik van Elburg vervolgt: "De Rotte gung 's noar de Iessel hen steenladen. Hij had 'n neve in Zwolle wonnen, an de Thorbeckegrachte. En asse dan van 'n Iessel ofkwaamp, dan gunge 's aoms bie zien neve veur de deure liggen. Toen wasse doar op 'n aomp en toen gung um 9 uur in 't donker de nachboot noar Amsterdam weg en den lag vlak veur de zompe van De Rotte. De laadbrugge van de nachboot stak nog 'n ende butenboord. Zie vaart doar zo vlak langs de zompe hén en pikt met die laadbrugge achter 't stag van de mast en die mast knikten kats achteroaver en middendeur. De Rotte met 'n hellegen kop noar 't ketoor van 'n nachboot. Meneer Visser, de baas, zeg: "Maak maar niet zo'n kapsones schipper, we zijn verzekerd en het wordt betaald." Toen heppe wie De Rotte achter oons schip an met'enommen noar Hasselt. Doar heffe 'n scheepsjager an'enommen en den hef um weer noar Ommen hen'ebdach.

's Aanderendaags is De Rotte derék noar Vilsteren egoan en isse met de baas noar de bos elopen. Doar stund 'n mooie lariks en toen zei 'e: "Dén mot 't wèèn!" Wie hebt toen met de ledderwaang (een "uitschuifbare" boerenwagen met grote achterwielen en kleinere voorwielen) 'n boom op'ehaald. Gait Timmerman van 'n Oord mos de mast maken. Den had 'n knech, Jan Schuurman, den hef 'n machtig mooie mast emaaht, met de hakbiele en met de schave. Toen die mast kloar was, mosse op de zompe. Met oonze takel hew um oavereind etrokken en met de neudege hulpe kwaampe in 't mastgat terechte. Toen 't kloar was zeg De Rotte: "Now hew wel 'n borrel verdiend." Gunge noar Bonne en haalden 'e 'n flesse jenever op. Bie al det soort karweichies kwaamp aaltied draank bie."

De Rotte in actie.

"Met de Bissinghe stunden an 't kanaal teeng 't karkhof allemoal woonwaangs. 'n Hoop kinder. Wie hebt t'r nooit völle las' van ehad. 'n Oolden Van Engelen stund d'r dan ók en aj dan zeiden: "Jans, daenk ie d'r 'n bettie umme?" dan koj zó hen goan en alle loeken lös loaten, de kinder kreeng gen kaans. 's Aoms gungen wie bessems, vaarbomen en putse onderin bargaen want die jongen gungen d'r met spöllen, dan waj zó de boel kwiet. Mar toen lag die zompe d'r ok en doar kump De Rotte ankuieren, 'n broene manchesterse jasse an, handen op de rugge. Toen waren d'r 'n heel stel jongen en die sprungen doar met gaank op de zompe. De Rotte zei: "Aj now niet maakt daj wegkomt, dan verzoep ik oe!" De jongen weg en hij kik niet op of umme en gung zó weer op de stroate an. De jongen waren d'r zó weer! Wat deed De Rotte? Hij gung 't Möllenpad oaver en achter 't karkhof langs en kwaamp zó weer bie 'n haven. Det hadden de jongen niet in de gaten! De Rotte kump d'r anstappen, springt an boord, pakt t'r zó twie an en....Plump! Oaver boord! Netuurlek, metiene 'n pa van die vrouwluu d'r bie, schelden, en toen zegge: "Ik heppe ezeg as ze d'r wéér opkwamen, dan verzoep ik ze!" 't Was 'n schuun oflopende wal, d'r stund weinig water, dus zie konden d'r makkelek uitkommen. De Rotte is toen zó weer weg'estapt!

Van de Vegte, De Rotte, haalden törf uut De Krim en zetten det teeng de karkhofhege an de miete um te dreugen." Naast Van de Vegte woonde een ongetrouwde vrouw waarmee de grootvader van Hendrik van Elburg, de heer Schmidt, die al vroeg weduwnaar was, later in het huwelijk trad: Bonne Stork, een dochter van een commies.

Commiezen.

Van Elburg: "Toen Bonne's olders estorven waren is zie door allene ebleven, krudenierswinkeltie en 'n slieterieje, gien tapvergunning. Bonne's vader was commies. Commiezen gungen achter de belastingen an. Veur de personele belasting keken ze in de huzen, hoe 't 'r allemoale uutzag, riek of arm. Völle controleren, want toen was t'r accijns op suker en op zolt. As wie balen suker vanuut Zwolle métnamen, balen van 100 kilo, was d'r aaltied 'n geleidebiljet bie. Ie moggen niet eerder beginnen te lössen veurdet t'r 'n commies-soldoat bie was. D'r wodden toen 'n boel noar Duutsland esmokkeld en doar mossen ze ach' op geem.

In Dedemsvoart zat 'n winkelier den stund d'r algemeen um bekend datte machtig völle noar Duutslaand smokkelden. De commiezen maakten alles veur um lös, keken alles noa um te zien of 't wal klopten. Zie deden ok diens' as belastingambtenaar, belastingbrieven rondbrengen enz. Mien grovvader was toen commies-dienstgeleider. Zie neumden um aaltied "De Chef". Den gung noar Lemelerveld noar de Sukerfebriek. De suker wodden per schip verladen. Zon schip mos of'eslötten en verzegeld wodden. D'r kwaamp 'n leudtie op van de commiezen. Mien grovvader gung lopend noar Lemelerveld, eem leudties opdrukken, en dan lopend oonder 'n Lemelerberg weerumme! Op zolt was ok belasting. De Haas was met zien exportslagerieje völle zolt neudeg. De vellen van de beeste wodden ezolten met 'n apat grof soort vellenzolt: Det was belastingvrij. Mar asse dan 20 zakken van det zolt kreeg, dan mos de commies d'r bie kommen. Den spuiten 'n kleurstof in det vak woor det zolt in'egooid wodden. Dan koj 't niet veur consumptie gebruiken. As d'r 'n koe eslacht wodden, zat doar ok belasting op. As 'n slager 'n koe ángaf, weerde zovölle, dan kreeg die koe 'n leudtie an 'n stat. De commiezen kwamen die koe bekieken en as de slager zei: "Die koe is f 100 weerd", en de commiezen vunden um f 150 weerd, dan konden ze zon koe "benaoderen". Zie namen um in beslag en dan leuten ze um slachen. 't Vleis wodden vekoch. De commiezen hadden 'n ketoor bie de Rijksontvanger, die zat eerder waar later Van der Kolk ezetten hef, teengover 't gemeentehuus. Dokter De Blécourt zien vader hef doar Rijksontvanger ewes. Den is noar Doesburg egoan. Mien vader hef ze per schip verhuusd. De Vechte op de zeilen of noar Zwolle. Toen bint ze eslept met 'n vrachboot van Van der Schuit noar Doesburg. 'k Weet nog det dokter De Blécourt bie oons noar schoele gung, op 't Vri'jthof."

Sloat-Jan

Het pand waar nu slijterij Schottert zit werd vroeger bewoond door een broer en een zuster Warmink (?): Kudden-Gait en Kudden-Dientie. "Doarnäöst stund 'n pompe en 'n paarnboom, doar gungen wie nog wel 's bie aw d'r langs kwamen. Dán haj doar 'n lang huus. Doarin was 'n krudenierswinkeltie: "Romaat". Ok wonden d'r 'n klein krom kereltie: Batsie van Jan-Gaisen. Den gung 'n boel glaszetten bie de boeren. Dan had 'e zon bak met 'n pa riemen op de ruggen." Woor kapper De Ridder now zit, kwaamp mien gropmoe vandan: Sloat-Jan warken op Eerde, bie de baron. Hij had 'n pa fretten en doar gunge met knienen vangen. Sloat-Jan had 'n heerdvuur en 'n grote iezeren plate d'r veur. 's Winters lag die plate vol met denappels. Toen vreug ik um 'n keer: "Jan-oom, wat doeje met die denappels?" Hie zeg: "Die möt dreugen mien jonge en dan schudde wie ze uut en kump d'r dannenzoad uut. Det potte wie weer en as de de dannechies dan zó groot bint, wodt ze uut'epot. Teengover Sloat-Jan, op de plek woor Martend Dunnewind now zien winkel hef, woonden Makkinga, 'n boertie: Bosvolk. Hij had verscheiden kinder, en det was later: Harm van Bosvolk, Hendek-Jan van Bosvolk. Familie van eur an de Stouwe neumden ze ók Bosvolk. Veerderop in de Bouwstroate haj nog 'n Makkinga, det was Botter-Ap. Botter-Getjaan woonden an 't Ommerbos. Naast het pand van (nu) Buter woonde de kleermaker Holtvoort: Jan Braand. "Zien moeder was köster van de geriffermeerde karke: Jan Braands-Dieke. Op 'n hoek Bouwstroate/Achter-de-Geuren lag de boerderieje van Get-Jaan van de Pape (Paarhuis). Mans van de Pape (Ekelkamp) woonden Achter-de -Geuren. Zie zeiden ok wel 's: Mans van Papenkaamp. Teengover De Pape woonden Oldeman: 'n Slief, en Schuurman: Dijksien. Veerder op 't Paoldiekie an twee breurs Makkinga: Harm en Garrat van 'n Buffel."

Lees ook deel 3 van "bijnamen in Ommen"